

අරමුදයට යන ශ්‍රී ලංකාවේ සෙස් බදු ක්‍රමය

සෙස් බද්ද යනු ශ්‍රී ලංකා බදු ව්‍යුහය තුළ විශේෂ ආර්ථික අරමුණක් මුල් කොට ගත් අරමුදලක් ගොඩනැගීම සඳහා හඳුන්වා දුන් විශේෂ බද්දකි. නමුත් වර්තමානයේදී රජය විසින් අපනයන සංවර්ධනය හා දේශීයව එකතු කළ අගය වැඩිකිරීම වැනි විවිධ කරුණු ගෙනහැර පාමින් සෙස් බදු අරමුදල එහි නියමිත කාර්යයෙන් පරිබාහිරව යොදා ගන්නා ආකාරයක් දක්නට ලැබේ. විශේෂයෙන්ම 2014 අයවැය මගින් ඉදිරිපත් කර ඇති යෝජනාවන් තුළින් මෙය පැහැදිලිව විද්‍යාමාන වෙයි.

නව සෙස් බදු ක්‍රමය ඉදිරිපත් කිරීම මුල් වරට සිදුවන්නේ 1979 දී ඉදිරිපත් කළ අපනයන සංවර්ධන පනතේ විධිවිධාන වලට යටත්වය (Export Development Act No. 40 of 1979). මෙහි 14 වන අනු කොටස යටතේ අපනයන හා ආනයන සඳහා වන සෙස් බදු පැනවීම සිදුකෙරේ. අපනයන සංවර්ධන පනතේ 14 වන අනුකොටස මගින් දක්වා ඇති ආකාරයට මෙලෙස පනවනු ලබන බදු මගින් එක්රැස්වන බදු ආදායම රේගුවෙහි ප්‍රධාන බදු රැස්කරන නිලධාරී (Principal Collector of Customs) මගින් මාස් පතා සෙස් අරමුදලට බැර කළයුතුය. පනතේ 13 වන අනු කොටසේ දක්වා ඇති ආකාරයට මෙම අරමුදල අපනයනකරුවන් දිරිගැන්වීම අරමුණු කොටගෙන පිහිටුවා ඇත.

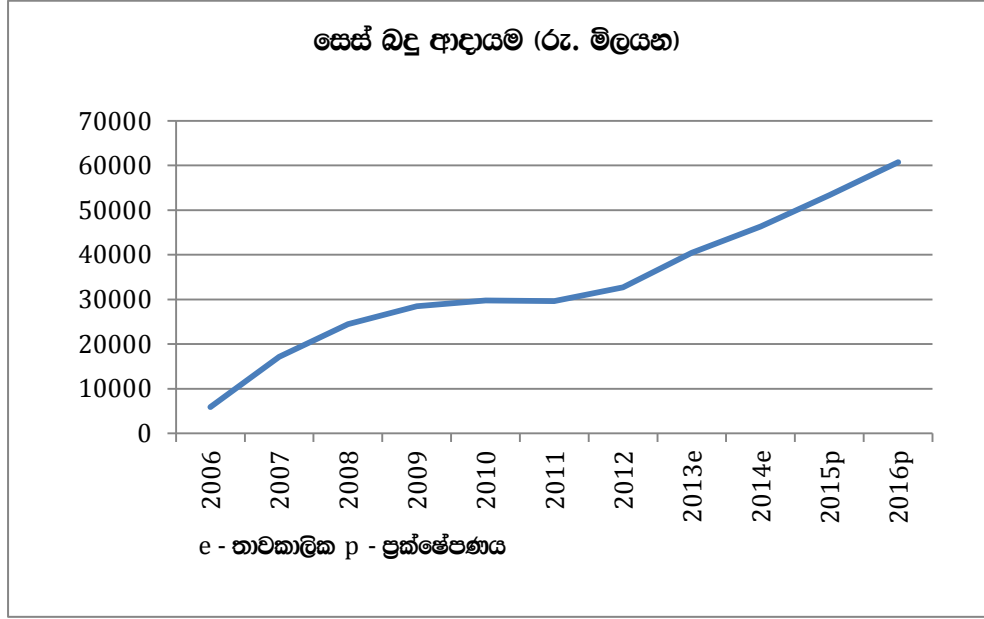
දිරිගැන්වීම සඳහා බදු පැනවීම යනු බැලූ බැල්මට පරස්පර විරෝධී අදහසකි. නමුත් ආර්ථික විද්‍යාවට අනුව මේ සඳහා බලපාන තාර්කික පදනමක් තිබේ. එනම් පොදු භාණ්ඩ (Public Goods) පිරිවැයක් නොදරා නොමිලේ පරිභෝජනය (Free Riding) යන සංකල්ප දෙකයි. උදාහරණයක් ලෙස මිනිසුන් 20 දෙනෙක් ජීවත්වන පටු මගක් රාත්‍රී කාලයේදී විදි පහන් නොමැතිවීම හේතුවෙන් අඳුරේ පවතී. විදි පහන් ලබාගත හොත් මෙම විදියේ වාසය කරන සෑම දෙනාටම ඉන් සමාන වරප්‍රසාද භුක්ති විඳිය හැකිය. එම නිසා විදිපහන් ආලෝකය පොදු භාණ්ඩ ගණයට අයත් වේ. මෙම විදියේ වසන සෑම පුද්ගලයෙකුම විදි පහන් ආලෝකය ලබාගැනීම සඳහා පෞද්ගලික වශයෙන් රු.10,000/- ක පිරිවැයක් දැරීමට කැමැත්ත දක්වයි. නමුත් සමස්ත විදියම ආලෝකමත් කිරීමට විදි පහන් ලබාගැනීම සඳහා දැරීමට සිදුවන්නේ රු.100,000/- පිරිවැයක් පමණි. එම නිසා මෙම විදියේ වාසය කරන ඇතැම් පුද්ගලයින් තම ධන දායකත්වයකින් තොරව විදි පහන් සඳහා අවශ්‍ය පිරිවැය සපුරාගත හැකි බව සිතමින් මෙම වරප්‍රසාදය නොමිලේ භුක්ති විඳීමට අපේක්ෂා කළ හැකිය (Free Riding). මේ ආකාරයට මේ විදියේ වාසය කරන සෑම පුද්ගලයෙකුම සිතීම තුළ විදි පහන් ලබාගැනීම යථාර්ථයක් බවට පත්කර ගත නොහැකි වේ. මෙවැනි වාතාවරණයක් තුළ රජයේ මැදිහත්වීම හරහා මෙම පොදු භාණ්ඩය සැපයීම සිදුකළ හැක. මෙම ප්‍රදේශ අයත් වන නාගරික අධිකාරියේ මැදිහත්වීමෙන් සෑම පුද්ගලයෙකුගෙන්ම රු.5,000/- පමණ එකතු කර විදි පහන් සඳහා අවශ්‍ය රු.100,000/- ක

පිරිවැය සපුරා ගත හැක. මෙය එම විදියේ වාසය කරන සියළුදෙනාටම ශුද්ධ ලාභයක් ලබන ප්‍රතිලාභයකි. එමනිසා මෙය දීර්ගත්වීම හෝ වඩා ඉහළ ප්‍රතිලාභයක් සඳහා බදු පැනවීමට මනා නිදසුනක් ලෙස දැක්විය හැක. ශ්‍රී ලංකා බදු ව්‍යුහය තුළ සෙස් බද්ද මගින් අපේක්ෂා කරන්නේ මීට සමාන කාර්යභාරයකි.

නාගරික අධිකාරියේ මැදිහත්වීමෙන් මෙම කාර්යය ඉටුකිරීමට යෂමේදී විදි වැසියන්ගේ විශ්වාසය පළවු විම දෙයාකාරයකට සිදුවිය හැක. යම් හෙයකින් නාගරික අධිකාරිය විදි වැසියන්ගෙන් එක්රැස් කරගන්නා අරමුදල් වලින් කොටසක් විදි පහන් ගොඩනැගීම වෙනුවට එම විදිය අලංකරණය කිරීම සඳහා යොදාගැනීම වැනි අවස්ථාවකදී අපේක්ෂිත කරුණා ඉටු නොවීම මීට පළමු නිදසුනයි. මෙවැනි අවස්ථාවකදී විදි වැසියන්ට යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් හිමිවුවද සමස්තයක් ලෙස බලන කල එය ඔවුන් තුළ නාගරික අධිකාරිය කෙරෙහි තිබූ විශ්වාසය පළවු විමට හේතු විය හැක. දෙවැනුව මෙලෙස එක්රැස් කරගත් අරමුදල් විදි වැසියන්ගේ සුබසෙත සඳහා භාවිතා නොකොට නගර සභාවේ ගොනැගිලිවල තිත්ත ගෑම, අලුත්වැඩියාව වැනි අපේක්ෂිත කරුණෙන් පරිබාහිරව කාර්යයක යෙදවීම තුළින්ද ඉතා දැඩි ලෙස විශ්වාසය බිඳ වැටීමකට භාජනය වේ.

ශ්‍රී ලංකාව තුළ වර්තමානයේදී සෙස් අරමුදල් යොදාගන්නා ආකාරය මගින් ඉහත දක්වා ඇති ආකාර දෙකටම රජය කෙරෙහි ඇති විශ්වාසය පළවු විමකට භාජනය වී ඇත. විවිධ කර්මාන්ත මගින් පළ කර ඇති වාර්තා සහ අනිකුත් මූලාශ්‍ර මගින් අනාවරණය කොට ඇති කරුණු මගින් දක්වා ඇත්තේ සෙස් බදු මගින් එක්රැස් කරගන්නා අරමුදල බොහෝ අවස්ථාවන් හිදී රජයේ ඒකාබද්ධ අරමුදලට බැර වන බවත් එය අපනයන ප්‍රවර්ධන අරමුදලක් ලෙස ක්‍රියාත්මක නොවන බවත්ය. මේ අනුව පෙනී යන්නේ රජය විසින් සෙස් බදු අරමුදල එහි නිශ්චිත අරමුණු සඳහා ක්‍රියාත්මක නොකරන බවයි.

රූප සටහන 01: සෙස් බදු ආදායම

2006 ට පෙර සෙස් බදු පැනවීම ආනයන හාණ්ඩ වලට පමණක් සීමා විය. 2006 සිට ඉදිරිපත් කරන ලද සෑම අයවැයක් මගින්ම ආනයන හා අපනයන සඳහා සෙස් බදු ඉහළ දැමීමත් සෙස් බදු මගින් ආවරණය වූ හාණ්ඩ පදනම පුළුල් කිරීමත් සිදුකරන ලදී. 2014 අයවැය තුළද මෙය ඉතා ප්‍රබල ලක්ෂණයක් ලෙසද දැකගත හැකිය. 2012-2013 කාල පරාසය තුළ අපනයන සෙස් ආදායම මුළු සෙස් ආදායමෙන් 10% ක් වැඩි අගයක් ගත් අතර 2014 අයවැය මගින් සෙස් බදු ආදායම රුපියල් බිලියන 4 කින් ඉහළ දමා ගැනීමට අපේක්ෂිතය.

සෙස් බදු ආදායම අපේක්ෂිත අරමුණු සඳහා යොදා නොගැනීම සහ සෙස් බදු නිරන්තරව ඉහළ දැමීම සිදුවන වාතාවරණයක් තුළ වුවද 2014 අයවැය මගින් සෙස් බදු “අපනයන ප්‍රවර්ධනය” යන ලේඛනය යටතේම ජනතාව ඉදිරිපත් කොට ඇත. මෙවර අයවැය මගින් ගෙනහැර පෑමට උත්සාහ කරන තර්කය වන්නේ අපනයන සෙස් බදු මගින් දේශීයව එකතු කළ අගය ඉහළ දැමීමටත් එමගින් ප්‍රාථමික අපනයන වලින් මිදී ඉහළ මට්ටමේ අපනයන හාණ්ඩ නිෂ්පාදනයට මග පෑදෙන බවත්ය. උදාහරණයක් ලෙස අයවැය කට්ටලයේ 14.1 අනු කොටස මගින් මෙසේ දක්වා ඇත. “තේ හා රබර් හාණ්ඩ අපනයනය දිරිගැන්වීම සඳහා එම වගාවන් පුළුල් කිරීමටත් අමුද්‍රව්‍ය වශයෙන් කරනු ලබන අපනයන සඳහා ඉහළ සෙස් බදු පවත්වාගෙන යෑමටත් අපේක්ෂා කරනවා”. එමෙන්ම එහි ඇතුළුමි 1, අනු කොටස 5.2 දක්වා ඇති පරිදි දේශීයව එකතු කළ අගය වටිනාකම ප්‍රවර්ධනය සඳහා ගම්මිරිස්, කුරුඳු, කරාබුහැටි, සාදික්කා සහ කරඳමුංගු සඳහා අපනයන සෙස් බදු පනවා ඇත.

මෙහිදී ගැටලු කීපයක් මතුවෙයි. දේශීයව එකතු කළ අගය වටිනාකම ප්‍රවර්ධනය සඳහා අවකාශ පැවතියේ නම් හා එය ලාභදායක වූයේ නම් රජයට කර්මාන්ත පිටුපසින් යාමේ ඒ සඳහා පෙළඹවීමට අවශ්‍ය නොවේ. කර්මාන්ත ඒ සඳහා නිතැතින්ම පෙළ ගැසෙනු ඇත. නමුත් දේශීය අගය වර්ධනය කිරීමට බාධාවක් වශයෙන් පවතින්නේ එම කර්මාන්ත තුළ පවතින යටිතල පහසුකම් වල අඩුලුහුඬුවක් හෝ ආයෝජන උණනාවයක් නම් මේ ආකාරයට සෙස් බදු පැනවීම සමගින් සත්‍ය වශයෙන්ම දේශීය අපනයන කර්මාන්ත වලට දැඩි පහරක් වදිනු ඇත. එමෙන්ම මෙලෙස එක්රැස් කරගන්නා සෙස් අරමුදල් වෙනත් පරිබාහිර කරුණු සඳහා යොදා ගන්නා වාතාවරණයක් තුළ අපනයන කර්මාන්ත ඉතා දැඩි අර්බුදයකට ගමන් කරනු ඇත.

ශ්‍රී ලංකික සංස්කෘතිය තුළ දඬුවම් දීම තුළින් විනය හා කැපවීම දියුණුකිරීම බොහෝ අවස්ථාවලදී අපේක්ෂා කරයි. නමුත් ජාතික ආර්ථිකයක් තුළ අපනයන ප්‍රවර්ධනය සඳහා මෙවැනි දඬුවම් දීමේ ප්‍රතිපත්තියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම ගැටළුකාරී තත්වයන් ඇතිකිරීමට හේතු සාධක වෙයි. ශ්‍රී ලංකා තේ මණ්ඩලය 1975 දී පිහිට වූදා පටන් තේ කර්මාන්තකරුවන් තේ මණ්ඩල පනතේ විධිවිධානවලට යටත්ව අපනයන සෙස් බදු ගෙවීම සිදුකරන ලදී. නමුත් සම්පූර්ණ තේ අපනයන වල ප්‍රතිශතයක් ලෙස ගත් කල තේ කර්මාන්තය තුළ එකතු කළ වටිනාකමක් සහිත අපනයන ගනු ලබන්නේ 10% ක් වැඩි ඉතා අඩු ප්‍රතිශතයකි. මේ අනුව පෙනී යන්නේ දේශීයව එකතු කළ අගය වර්ධනය කිරීම සඳහා අපනයන සෙස් බදු සමත්වී නොමැති බවයි.

තේ මත පැනවූ සෙස් බදු තුළින් එක්රැස් කරගත් අරමුදල් එම කර්මාන්තයේ වර්ධනය සඳහා යොදා ගැනීමේදී බොහෝ විට අනුගමනය කළ ක්‍රියා පටිපාටිය වූයේ අපේක්ෂිත අරමුණින් පරිබාහිරව වෙනත් අවශේෂ කරුණු සඳහා යොදාගැනීමයි. උදාහරණයක් ලෙස තේ කර්මාන්තකරුවන් ශ්‍රී ලාංකික තේ සන්නාමයක් (Brand) ලෙස ප්‍රවර්ධනයත් තාක්ෂණික ක්‍රම භාවිතය තුළින් තේ කර්මාන්තය දියුණු කිරීමත් මෙම සෙස් අරමුදල මගින් අපේක්ෂා කළද රජයේ අරමුණු ඊට වෙනස්ය. වර්තමානයේදී මෙම අරමුදල් බොහෝ විට රජයේ ඒකාබද්ධ අරමුදලට බැර වන අතර එමගින් සෙස් අරමුදල් භාවිතය හා සම්බන්ධ ගැටළුව ඉතා තීව්‍ර තත්වයකට පත්කොට ඇත.

2014 අයවැය මගින් දීර්ඝ කාලීන ආයෝජන දිරිගැන්වීම සඳහා ධනාත්මක යෝජනා ඉදිරිපත් කොට ඇත. 2014 අයවැය කට්ටලයේ 11.1 අනු කොටස මගින් මෙසේ දක්වා ඇත. “හොඳින් සංවර්ධනය කර ඇති හා රජය සමග එකඟ වන අක්කර ප්‍රමාණය නැවත තේ වගා කිරීමට අපේක්ෂිත ඉලක්ක, වැවිලිකරුවන්ගේ සුභ සාධන හා ඉහළ වටිනාකමින් යුතු තේ අපනයනය සඳහා ආයෝජනය කිරීමට කැපවන සමාගම් වලට එම සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වසර 8 කින් ගෙවිය හැකි 6% ක වාර්ෂික පොළියක් සහිත ණය යෝජනා ක්‍රමයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට යෝජනා කරනවා.”

නමුත් මේ පොරොන්දු තුළින් අපේක්ෂිත නිසි දිරිගැන්වීම සිදුවීමට නම් රජය හා අදාළ පාර්ශව අතර විශ්වාසය මත ගොඩනැගුණු පදනමක් පැවතීම අනිවාර්ය වේ. රජය විසින් මෙම විශ්වාසය පවුදු වන ආකාරයට පෙරදී ක්‍රියාත්මක වූ වාතාවරණයක් තුළ නව පොරොන්දු මගින් විශ්වාසය තහවුරු කරගැනීම දුෂ්කර කටයුත්තක් වේ. විශේෂයෙන්ම තේ කර්මාන්තකරුවන්ට මෙවැනි පොරොන්දු මත විශ්වාසය තැබීම දුෂ්කර කටයුත්තක් වන්නේ පෙර අත්දැකීම් වල ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. උදාහරණයක් ලෙස 2010 දී රජය මගින් ඉදිරිපත් කළ තේ ප්‍රවර්ධන බද්ද (Tea Promotion Levy) මගින් ශ්‍රී ලාංකික තේ සන්නාමයක් වශයෙන් ලොව පුරා ප්‍රචලිත කිරීම අරමුණු කොටගෙන තිබුණත් එහි අවසන් ප්‍රතිඵලය වූයේ අපේක්ෂිත අරමුණු පසෙකලා වෙනත් අරමුණු සඳහා මෙම අරමුදල යොදා ගැනීමයි.

අනිකුත් පාර්ශවයන් රජය පිළිබඳ ඇති විශ්වාසය පවුදු වීම සහ අත්තනෝමතික ලෙස රජය විටින් විට සෙස් බදු පැනවීම වැනි කරුණු අපනයන කර්මාන්තය තුළ හා සමස්ත වෙළඳ පරිසරය තුළ අවිනිශ්චිතතාවය වැඩි කිරීමට හේතු සාධක වේ. විශේෂයෙන්ම සෙස් බදු වෙනස් කිරීමේදී වසර පුරාම විටින් විට බදු වෙනස් කිරීම තුළින් වෙළඳ පරිසරය තුළ ඇති අවිනිශ්චිතතාවය ඉතා දැඩි ලෙස ඉහළ ගොස් ඇත. උදාහරණයක් ලෙස 2013 මුල්කාලයේදී තේ අපනයනය සඳහා යන සෙස් බද්ද එකවර ඉහළ දමන ලද අතර එය තේ කර්මාන්තකරුවන් විමසියට පත්කරමින් තේ අපනයනය සඳහා නැව්ගත කිරීම ප්‍රමාද කරවීමට ද හේතු විය. කෙසේ වුවද මෙම සෙස් බදු වැඩිකිරීම ඉවත්කරගැනීමටත් රජයට සිදුවිය.

බිඳ වැටී ඇති විශ්වාසය නැවත ගොඩනැගීම සහ අපේක්ෂිත අරමුණු සඳහා සෙස් අරමුදල් යොමුකිරීම තුළින් අපනයන ප්‍රවර්ධනයට සහ දේශීයව එකතු කළ අගය වර්ධනයට මග පාදා ගත හැකිය. නමුත් වර්තමානයේ ක්‍රියාත්මක වන සෙස් බදු ක්‍රමය මගින් මෙම කර්තව්‍යයන්ගෙන් එකක් වත් අපේක්ෂිත මට්ටමට සිදුවන බවක් විද්‍යාමාන නොවේ.

වෙර්ටේ රිසර්ච් (Verité Research) යනු රාජ්‍ය අංශයට උපාය මාර්ගික හා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය සඳහා උපදෙස් ලබා දෙන සහ පෞද්ගලික අංශයට ආර්ථික විද්‍යාත්මක, නීතිමය, මාධ්‍ය හා දේශපාලනික ක්ෂේත්‍ර ඔස්සේ උපදේශණ සේවා ලබාදෙන පර්යේෂණ ආයතනයකි.